

Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

Vår referanse
2026/9-8

Dato
21.09.2026

Referat fra nemndsmøtet 9., 10. og 16. juni 2026

1 INNLEDNING

- (1) Den 9., 10. og 16. juni hadde Ombudsnemnda samling i Oslo. Samlingen bestod av møter med forsvarsministeren, forsvarssjefen, Etisk råd for forsvarssektoren, seksjonen for trygging i Forsvarsstaben og seksjonen for kompetanse i Forsvarsstaben. I tillegg holdt nemnda et internt møte. Det ble også gjennomført møte med Riksrevisjonen om regnskapet for 2025 samt oppstart for regnskapet 2026.

2 MØTET MED FORSVARSMINISTEREN

- (2) I tillegg til forsvarsministeren deltok politisk rådgiver Mathias Solli, underdirektør Geir Hove Midtun, seniorrådgiver Ingvild Sandvik og seniorrådgiver Henrik Izzet Thommesen fra Forsvarsdepartementet.
- (3) Forsvarsombudet løftet frem hovedpunktene fra Ombudsnemndas årsmelding for 2025, herunder (i) at nemnda er meget bekymret for Forsvarets evne til å ha alt som er nødvendig på plass forut for den planlagte personellveksten, (ii) at nemnda er bekymret for det som kan fremstå som dobbeltkommunikasjon om Forsvarsløftet, i form av at man både skal øke forsvarsevnen betraktelig og samtidig effektivisere, og (iii) at soldatene forteller nemnda og de tillitsvalgte at de ikke føler seg klare til strid.
- (4) Forsvarsministeren informerte Ombudsnemnda om at det viktigste vi kan gjøre for Norges sikkerhet er å støtte Ukraina i krigen mot Russland. Forsvarsministeren mener det er viktig å understreke at Norges støtte til Ukraina skjer gjennom *aktivitet*, ikke bare som ren pengestøtte. Norge gir praktisk og teoretisk opplæring til ukrainske soldater og vil fortsette med det.
- (5) Avskrekking av fienden er et hovedmål for Forsvaret. Som et ledd i dette, mener forsvarsministeren det er viktig at Norge fortsetter å prioritere mottak av allierte styrker. Dette oppnår vi særlig gjennom å være vertskap for store militærøvelser, f.eks. NATO-øvelsen «Valiant Defender» i 2027. I tillegg til støtte til Ukraina, er også tilretteleggingen og gjennomføringen av NATO-øvelser på norsk jord med på å øke aktiviteten for Forsvaret.

- (6) Forsvarsministeren er med andre ord ikke uten videre enig i at det øves og trenes mindre enn før, selv om han er kjent med at mange i Forsvaret har inntrykk av det.
- (7) Forsvarsministeren minner om at aktivitetspådraget skjer i et Forsvar som har vært besluttet redusert over tid (forut for Forsvarsløftet) og der utstyret er av eldre dato. Gammelt utstyr slites lettere ned enn nytt utstyr og er vanskeligere å reparere.
- (8) Forsvarets beredskap er viktig fordi et russisk angrep på NATO kan komme tidligere enn antatt. Den største utfordringen for Norges beredskap er *utholdenhet*: Lagerbeholdningen av utstyr og ammunisjon er for dårlig. Dels skyldes dette støtten vi gir Ukraina, dels skyldes det at Forsvaret har vært redusert over tid.
- (9) Forsvarsløftet er en historisk, og politisk enstemmig, økonomisk satsning på Forsvaret. Forsvarsministeren minner for det første om at forsvarssektoren bare er halvannet år ut i Forsvarsløftet, og at man først måtte prioritere å ta seg av noen «lavhengende frukter». For det andre minner forsvarsministeren om at det må prioriteres fremover. Forsvarsministeren mener at mange av forholdene som Ombudsnemnda har påpekt i sin årsmelding til Stortinget, er et resultat av prioriteringer. Forsvarsministeren kan ikke forsikre nemnda om at forholdene som nemnda har påpekt i årsmeldingen for 2025, vil være rettet opp / utbedret i løpet av 2026. Det kommer an på hvorvidt det i det store bildet er riktig å gi de aktuelle problemstillingene prioritet.
- (10) Videre er forsvarsministeren bevisst på at Forsvarsløftet finansieres av fellesskapets midler, som dermed ikke kommer andre offentlige sektorer til gode. Forsvarsministeren er opptatt av at forsvarssektoren skal vise seg tilliten verdig. Gjør man ikke det, vil det kunne gå ut over den brede politiske oppslutningen som Forsvarsløftet er avhengig av.
- (11) På spørsmål fra Ombudsnemnda om han føler seg trygg på at Forsvaret er riktig satt opp for å innfri EBA-behovet som ligger i Forsvarsløftet så godt som mulig, svarer forsvarsministeren at han er enig i kritikken mot Forsvarsbygg-modellen som er fremmet av både Riksrevisjonen og Forsvarskommisjonen. Forsvarsministeren mener at det fremover må bygges «*raskere og bedre*» i Forsvaret.
- (12) På spørsmål fra Ombudsnemnda om hvorvidt det er mulig å gjøre ansettelsesprosessen i Forsvaret enklere, svarer forsvarsministeren at kompetanse og rekruttering vil være en utfordring fremover. Samarbeid med allierte, blant annet i form av anskaffelser av samme materiell, og en større differensiering av kravet til sikkerhetsklarering, er to faktorer som forsvarsministeren forventer vil slå positivt ut.
- (13) Forsvarsministeren viser til at sivil og militær klareringsmyndighet skal slås sammen fra 1. april 2027. Hvilke krav som skal gjelde for sikkerhetsklarering av Forsvarets personell, er under vurdering.

- (14) På spørsmål fra Ombudsnemnda om hvordan forsvarsministeren ser på betydningen av krigens folkerett og personellets kunnskap om dette, svarer forsvarsministeren at han synes det er svært viktig. I norske styrkers opplæring av ukrainske styrker er krigens folkerett inkludert. Ukraina er, i motsetning til Russland, opptatt av krigens regler.
- (15) På spørsmål fra Ombudsnemnda om hvordan forsvarsministeren ser på utviklingen på veteranfeltet, svarer forsvarsministeren at han er glad for at veteranlovutvalget straks vil begynne sitt arbeid. Ambisjonen er at utvalget skal legge frem sine anbefalinger i løpet av 2027. Når det gjelder regjeringens tiltaksplan for veteraner, som ble lagt frem våren 2024 og gjelder for perioden frem til 2028, understreker forsvarsministeren at veteranarbeidet må fortsette også etter at tiltaksplanen er fullbyrdet. Forsvarsministeren fortalte nemnda at Forsvarsdepartementet holder veteranforbundene løpende orientert om fremdriften.
- (16) Forsvarsministeren setter pris på Ombudsnemndas rapporter om hvordan det står til i Forsvaret. Det er viktig for ledelsen av Forsvaret at personellets oppfatning blir presentert, og at nemnda påpeker og beskriver forhold den finner bekymringsverdig eller kritikkverdig.

3 MØTET MED FORSVARSSJEFEN

- (17) I tillegg til forsvarssjefen deltok HR-direktør i Forsvarsstaben, Cecilie Heuch, på møtet.
- (18) Forsvarsombudet gikk gjennom hovedpunktene fra Ombudsnemndas årsmelding til Stortinget for 2025, se avsnitt 3 ovenfor.
- (19) Forsvarssjefen har forståelse for Ombudsnemndas bekymringer slik de kommer til uttrykk i årsmeldingen. I tillegg til å peke på den systematiske nedbyggingen av Forsvaret over flere tiår, mener forsvarssjefen at noe av årsaken til etterslepet på EBA og personlig utstyr ligger i den økonomiske modellen som Forsvaret ble styrt etter tidligere, som man fremdeles merker konsekvensene av. Driftsmidler ble «spist opp» av investeringer. Det er først nå, i den senere tid, at investeringer finansieres med midler satt av til dette, slik at driftsmidler kan brukes til drift.
- (20) Forsvarssjefen vil fjerne horisontal samhandel i forsvarssektoren så langt det lar seg gjøre.
- (21) Ombudsnemnda tok opp hendelsen fra januar i år der 14 soldater fikk frostskafer under en vinterøvelse. Nemnda mener hendelsen er viktig både med hensyn til soldatenes utstyr og opplæring. Sjef HR i Forsvarsstaben informerte nemnda om at sjef Hæren satte av et sjefsmøte til oppfølging av hendelsen. Som en oppfølging av hendelsen er rutiner, praksis og kultur gjennomgått. Videre ble nemnda informert om at utstyret soldatene har i dag, er det beste utstyret norske soldater har hatt.

- (22) Når det gjelder personellstrukturen i forsvarssektoren, informerte forsvarssjefen om at det er ansatt omkring 500 personer mer enn det som var planlagt på dette tidspunktet i langtidsplanen. Videre informerte forsvarssjefen om at Forsvaret overproduserer vernepliktige, i den forstand at en produserer flere vernepliktige soldater enn det er plass til i styrkestrukturen.
- (23) Forsvarssjefen informerte Ombudsnemnda om at forsvarssektoren er blant Norges mest attraktive arbeidsplasser for teknologiutdannede. Forsvarssjefen mener forsvarssektoren er blitt flinkere til å bli synlige på det private markedet. Forsvarssjefen mener dette er nødvendig dersom forsvarssektoren skal få tak i den nødvendige kompetansen. Det gjelder ikke bare inne teknologi, men også for f.eks. maritim kompetanse i Sjøforsvaret.
- (24) Når det gjelder helhetlig utvikling av verneplikten – en gjennomgang av verneplikten som forsvarssjefen beordret iverksatt i 2025 – mener forsvarssjefen:
- Det er viktig å anerkjenne og gjøre nytte av sivil kompetanse i forsvarssektoren. Den som har yrkesfaglig bakgrunn som sjåfør i det sivile liv, bør være sjåfør i den militære styrkestrukturen.
 - Det ligger et stort potensial for effektivisering i en større differensiering av sikkerhetsklareringer. Allerede er 2 000 vernepliktige gitt sikkerhetsklarering for BEGRENSET, heller enn å måtte vente på klarering for HEMMELIG. Dog må systemet for reklareringer bli mer skjønnsomt og mindre svart-hvitt enn det er i dag.
 - Det er positivt at det blir én klareringsmyndighet.
 - Det er en utfordring at unge leder unge. Det er ønskelig at mer erfarne instruktører settes på rekruttene.
 - «Min side», som er en digital portal for den enkeltes vernepliktsforhold, er rullet ut til hele Forsvaret. Dette bør bli tilgjengelig for hele styrkestrukturen.
 - Informasjon om vernepliktens innhold må tas inn i læreplanen i (den sivile) skolen.
- (25) Forsvarssjefen anbefaler Ombudsnemnda å besøke Kolsås leir, særlig med tanke på digitaliseringsarbeidet som skjer der. Forsvarssjefen mener at digitalisering er en nøkkel for Ukraina og noe Ukraina har lyktes med.
- (26) Når det gjelder arbeidet for å motvirke mobbing og seksuell trakassering (MOST), informerte forsvarssjefen om at Forsvarets forskningsinstitutt har funnet ut at tidspunktet for når man får informasjon om hvordan man skal opptre i Forsvaret, har

mye å si for effekten. Det er viktig at rekrutter i Forsvaret blir informert om regler for oppførsel allerede de første dagene av rekruttperioden. Det er også et funn at lagssamtaler har god effekt. Forsvarssjefen erfarer at brorparten av MOST-saker nå består i kjønnsstrakassering mer enn i typiske «me too»-saker, og at slike hendelser ikke sjelden finner sted i forbindelse med helgepermisjon.

- (27) Ombudsnemnda tok opp hendelsen der en småbåt/lettbåt av typen Sjøbjørn kantret 24. mars i år. Hendelsen blir undersøkt av Statens havarikommisjon, og vil bli fulgt opp av nemnda som en egen sak. Forsvarsstaben vil bidra til nemndas saksgrunnlag.

4 MØTET MED SJEF FORSVARETS SIKKERHETSAVDELING (FSA)

- (28) Fra FSA deltok, foruten sjef FSA, brigader Sigrid Engebretsen-Skaret, nestkommanderende, oberstløytnant Ole Kristian Kristensen, og sjefsmester Henrik Østerman på møtet.
- (29) Sjef FSA informerte Ombudsnemnda om at det er en lang vei å gå før prosessene knyttet til sikkerhetsklareringer blir effektive, selv med opprettelsen av Klareringsdirektoratet under Justis- og beredskapsdepartementet fra 1. januar 2027. Det skyldes aldrende saksbehandlingsverktøy, analoge prosesser og utilstrekkelige utviklingsressurser. I Forsvaret vil en differensiering av klareringsbehov kunne hjelpe på omfanget av klareringer, men samtidig som man tar ned behovet for klareringer på vernepliktige, skal Forsvaret og sektoren øke antall ansatte. På den annen side er personellveksten som er planlagt hos FSA, utsatt, og sjef FSA er bekymret for at flere medarbeidere vil slutte på grunn av opprettelsen av sivil-militær klareringsmyndighet med lokasjon i Moss.
- (30) Sjef FSA mener det er et vesentlig poeng at det daglige sikkerhetsarbeidet i Forsvaret skjer ute i avdelingene. Det er derfor viktig å sørge for at avdelingene har personell og kompetanse til å ivareta dette. Det er ikke FSAs oppdrag, og FSA har ikke på langt nær kapasitet til, å sørge for at den enkelte avdeling i Forsvaret overholder sikkerhetslovverket. FSA tilbyr kurs og utdanning av personell i Forsvaret og forsvarssektoren for å styrke den generelle kompetansen om sikkerhetsloven. Å heve den generelle sikkerhetskompetansen avhenger av vilje og prioritet i den enkelte avdeling. Det er det siste året lagt ned betydelig arbeid i å få på plass utdanning innen sikkerhetsfaget ved Forsvarets høgskoles ulike utdanningsløp.
- (31) Når det gjelder Forsvarsløftet, er det viktig at sikkerhetsperspektiv og kravspesifikasjoner om sikkerhet ivaretas når Forsvaret foretar betydelige anskaffelser av systemer og materiell. Dette forutsetter at FSA blir koblet på anskaffelsesprosessen tilstrekkelig tidlig, for å sikre korrekte kravspesifikasjoner og effektivitet.

5 MØTET MED ETISK RÅD FOR FORSVARSSEKTOREN

- (32) Møtet var en gjensidig orientering om rettsgrunnlag, sammensetning og aktuelle problemstillinger.

(33) I 2026 står følgende tema på årsplanen til Etisk råd for forsvarssektoren:

- Etikk og totalforsvar
- KI, autonomi og etikk
- Bærekraft og ressursbruk

(34) Eksempler på problemstillinger som Etisk råd for forsvarssektoren følger med på:

- Utdanning av forsvarspersonell innen etikk og krigens folkerett
- Profesjonsetikk
- Forvaltning av verneplikten
- Veteraners situasjon og rettigheter
- Mobbing og seksuell trakassering

6 MØTET MED SJEF FOR TRYGGINGSSEKSJONEN I FORSVARSSTABEN

(35) Seksjonen for Trygging, som er underordnet HR-avdelingen i Forsvarsstabens, er nyopprettet. Seksjonen ledes av avdelingsdirektør Karine Bergstad. I tillegg til Bergstad deltok tryggingsrådgiver Atle Melum på møtet.

(36) Ombudsnemnda ble informert om at man med «trygging» mener systematisk forebyggende arbeid og oppfølging for å ivareta personell (liv og helse), materielle verdier og ytre miljø mot uønskede hendelser og forhold som kan medføre skade og/eller tap. Det er gitt et eget direktiv om trygging i Forsvaret.

(37) Hensikten med trygging er å oppnå et forsvarlig sikkerhetsnivå gjennom krav til systematiske tiltak for å fremme en kontinuerlig forbedring av sikkerhetskulturen i Forsvaret.

(38) Trygging er en forutsetning, ikke et hinder, for operativ evne og kapasitet.

(39) Forsvaret trener på krig for å skape forsvarsevne. Det er risikoutsatt å trene på krig. Trygging er avgjørende for all aktivitet i Forsvaret og på alle nivå: Går noe galt, går det ut over vår evne til å krige.

(40) Personellet må være kjent med risikoen ved aktiviteten de skal gjennomføre. Risiko skal vurderes og tiltak skal treffes slik at forholdet mellom risiko og treningsutbytte blir akseptabelt. Det er viktig å evaluere tryggingsarbeidet etter aktivitet. Evalueringer i kjølvannet av at noe har gått galt er også viktig.

- (41) Tryggingsseksjonen vil arbeide for en proaktiv tryggingskultur i Forsvaret. Viktige steg på veien dit er å legge til rette for åpenhet og læring fremfor hemmelighold og straff. En rapporteringsvillig kultur som setter åpenhet, utveksling og læring høyt gir stor effekt i tryggingsøyemed.
- 7 MØTET MED DANIEL HAMMER, SENIORRÅDGIVER I KOMPETANSESEKSJONEN I FORSVARSSTABEN
- (42) Kompetanseseksjonen er underordnet HR-avdelingen i Forsvarsstabens. Kompetanseseksjonen er ansvarlig for å organisere likestillings- og mangfoldsarbeidet i Forsvaret.
- (43) Det er et system for å operasjonalisere arbeidet med mangfold og likestilling:
- Det ene sporet er arbeidsgiversporet og er fordelt på rekruttering og karriere, forebygging av trakassering, likelønn og livsfasepolitikk, og årlig risikovurdering og offentlig rapportering. Arbeidet er lovpålagt og rapporteres til Likestillings- og diskrimineringsombudet. Presentasjonen som gis for Ombudsnemnda handler om arbeidsgiversporet.
 - Det andre sporet er det operative sporet og er fordelt på kjønnsperspektiv i planlegging og operasjoner, gendernettverk, forebygging av seksuell vold i krig, og deltagelse i Nordisk senter for kjønn i militære operasjoner. Rapport om Norges arbeid i det operative sporet avgis til NATO og FN.
- (44) Ombudsnemnda ble informert om arbeidet med handlingsplanen for økt likestilling og mangfold i Forsvaret for perioden 2023–2026. Handlingsplanen operasjonaliserer Forsvarets plikter etter likestillings- og diskrimineringsloven, herunder aktivitets- og redegjøringsplikten.
- (45) Handlingsplanen inneholder 30 tiltak der 12 er lukket p.t. Ombudsnemnda ble informert om disse tiltakene fordelt på kultur og lederskap, representasjon og tilrettelegging og kunnskap og institusjonalisering.
- (46) De strategiske målene for handlingsplanen kan oppsummeres slik:
- Økt operativ effekt og utholdenhet i militære styrker.
 - Styrket tillit og legitimitet i befolkningen.
 - En personellsammensetning i militære styrker som reflekterer mangfoldet i befolkningen.
 - Forebygging av diskriminering i militære styrker.

- (47) Ombudsnemnda ble informert om status på måltall for kvinneandelen i Forsvaret, overordnet og fordelt på stillingstyper. Trenden er svakt oppadgående – det vil si at kvinneandelen stiger – i de fleste parametrene.
- (48) Ombudsnemnda ble informert om arbeidet mot mobbing- og seksuell trakassering (MOST). Forsvaret har hatt en dedikert plan for forebygging av MOST. Planen er nå avsluttet. Arbeidet videreføres integrert i aktivitets- og redegjørelsesplikten, HMS og linjeledelse. Følgende grep er tatt i arbeidet mot mobbing og seksuell trakassering som et resultat av handlingsplanen:
- Varslingsenheter i forsvarsgrenene og en sentral varslingsenhet er etablert.
 - Det er utgitt et direktiv for opptreden og relasjoner.
 - En evalueringsrapport om MOST-forebygging er straks klar.
 - Hæren og Forsvarets forskningsinstitutt har forsket på tiltak mot MOST og har en oppfølgingsstudie som hadde oppstart i april 2026.
 - Lagførerskolen er forlenget fra 8 til 24 uker.
 - I Sjøforsvaret er det utarbeidet plakater og dialogkort som har som mål å forebygge MOST.
 - Fagpersonell i Forsvaret har gjennomført kurs i regi av Ligestillings- og diskrimineringsombudet.
 - «En bra dag på jobb», som er et verktøy for å oppnå godt arbeidsmiljø, utarbeidet av Statens arbeidsmiljøinstitutt, er tatt i bruk.
- (49) Ombudsnemnda ble informert om pågående og fremtidige arbeidsprosesser i arbeidet mot mobbing og seksuell trakassering. Ny MOST-undersøkelse holdes høsten 2026.
- (50) Ombudsnemnda ble informert om at direktiv for opptreden og relasjoner i Forsvaret er evaluert. Blant de positive funnene er at direktivet oppleves som relevant, nødvendig og rettssikkerhetsfremmende på tvers av forsvarsgrenene. Videre er det et positivt funn at direktivet dekker et reelt behov, fordi det har nedfelt og beskrevet normer som var fragmenterte i distriktsenhetene. Et negativt funn er at kjennskapen til direktivet er lavere enn ønskelig og at direktivet først og fremst brukes i enkeltsaker og ikke proaktivt i den daglige tjeneste. Dette følges opp.
- (51) Kompetanseseksjonen ønsker Ombudsnemndas innspill til arbeidet med likestilling og mangfold, og arbeidet mot mobbing og seksuell trakassering, basert på nemndas tilsyn og møtevirkosomhet.

- (52) Fra Ombudsnemndas side ble to problemstillinger løftet: For det første, hvorvidt problemstillingene som kompetanseseksjonen arbeider med blir påtenkt og prioritert i rebalanseringen av langtidsplanen. For det andre, hvorvidt arbeidet, funn og tiltak når reservistbaserte styrker.

8 MØTET MED RIKSREVISJONEN

- (53) Eget referat. Riksrevisjonen er referent.

9 INTERNT MØTE, UNNTATT OFFENTLIGHET
